

MAGÒRIA, FONT DE LA GUATLLA I LA BORDETA

CONÈIXER EL DISTRICTE DE SANTS-MONTJUÏC

ÍNDEX

Font de la Guatlla	2
Magòria	4
La Bordeta	6
Can Batlló	8
Sant Medir	10
Present i futur	12
Documents i vestigis	14
Itinerari	16

© Arxiu Municipal del Districte Sants-Montjuïc

La col·lecció «Conèixer el Districte de Sants-Montjuïc» és una publicació de l'Arxiu Municipal de Sants-Montjuïc.

Director i coordinador de l'edició de la col·lecció:

Jaume Ríos.

Autors d'aquest volum:

Josep M. Huertas, periodista i escriptor.

Marc Andreu, periodista.

Maria Montané, mestra a l'Escola Sant Medir.

Col·laboradors:

Anselm Cartañà; Associació de Veïns de Badal, Brasil, la Bordeta; Associació de Veïns de la Font de la Guatlla-Magòria; Anton Fortuny; Josep Bigordà; Francesc Vilamalla, Centre de Documentació Històrica Font de la Guatlla-Magòria; Josep Pons, Centre Social de Sants.

Fotografies i il·lustracions:

J. Campañà, H. Serra, P. Martí, X. Miserachs, A. Cruz, E. Solé, J. Galofré, P. Monés, C. Cornejo, C. Guiral, J. Alcacer, Parròquia de Sant Medir, Consell de Districte de Sants-Montjuïc, Institut Municipal d'Història i Ajuntament de Barcelona.

Edició:

Districte de Sants-Montjuïc. Ajuntament de Barcelona.

Producció:

Viena Serveis Editorials, S.L.

Viladomat 135, àtic

08015 Barcelona

Fotocomposició:

Alemanya, S.C.C.L.

Impressió:

JOMALSA

D.L.: B-20.714-1998

Fotografia de la coberta:

La Gran Via i l'estació de tren de Magòria, el 1914.

Imprès a Catalunya

MAGÒRIA, FONT DE LA GUATLLA I LA BORDETA

Camí de la Cadena, prop de la Gran Via, el 1933.

La Gran Via ha separat durant molts anys els barris de la Bordeta, d'una banda, i de Magòria i Font de la Guatlla, de l'altra. Però fa cent anys aquesta autopista urbana no existia. Els tres barris eren molt joves i estaven units pels camps, les rieres, els camins rurals i una industrialització incipient.

La Bordeta va créixer mirant a Sants. Una gran fàbrica, Can Batlló, va situar el barri en l'òrbita dels vapors industrials de Sants. Més tard, una parròquia singular, Sant Medir, va preservar la identitat de la Bordeta sense deixar d'entrellaçar la seva vida amb la de Sants.

Als peus de Montjuïc, la urbanització de la Gran Via i de la plaça d'Espanya va determinar el naixement dels altres dos barris esmentats, tan petits que gairebé són un de sol. La Font de la Guatlla, arrecerada sota la muntanya, va conservar molt de temps una vida pagesa. Magòria, en canvi, es va poblar de barraques i carros de la brossa. Després, els gran blocs de pisos van uniformar els dos nuclis.

Ara, les reformes que humanitzen l'eix de la Gran Via poden acostar els veïns d'una banda i de l'altra. Encara que, de fet, mai no han deixat de trobar-se: a l'estació de tren de Magòria, que està a la Bordeta, just davant de la Font de la Guatlla.

FONT DE LA GUATLLA

La franja compresa entre la muntanya de Montjuïc, la plaça d'Espanya, la riera de Magòria o carrer de la Mineria i la Gran Via és coneguda a la vegada com a barri de Magòria i Font de la Guatlla, i així ho reproduïx el nom de la seva associació de veïns. Però encara que sigui un territori petit, diversos factors històrics i urbanístics permeten definir la Font de la Guatlla com l'àrea més arcerada sota Montjuïc, mentre que Magòria seria la més propera a la plaça Cerdà. El carrer de Trajà seria la línia divisòria entre les dues parts del barri.

Abans que s'urbanitzés la plaça d'Espanya el 1908 i que la Gran Via comencés a agafar forma, la Font de la Guatlla no era res més que una zona rural que alguns atribuïen a Hostafrancs i d'altres, a una prolongació del barri de La Fransa del Poble Sec. El 1910 constava d'unes poques masies que conreaven alfals, blat i arbres fruiters, i de vuitanta-dues cases repartides en vuit carrers, tots al voltant del carrer de Sant Fructuós, aleshores de Sant Jacint.

D'un barri tan enretirat i petit en sobta la tradició associativa. El 1889 es va crear la primera entitat d'esbarjo, Els Hereus, al carrer de Sant Fructuós.

I un any després El Recreu, al costat d'un hostel que hi havia al carrer d'Amposta. El 1910 es va fundar el cor La Nova Lira d'Hostafrancs, també al carrer de Sant Fructuós, i dos anys més tard nasqué encara una altra entitat, Panxeta, al carrer del Rabí Rubén. Bona part d'aquesta activitat la generaven els obrers de les dues grans fàbriques que es van instal·lar al barri seguint l'exemple de la de gas d'Emili Clausoles, ubicada a la Gran Via.

Una era la fàbrica de teixits Casaramona, que el 1912 es va instal·lar al carrer de Mèxic en un bell conjunt modernista de Puig i Cadafalch, que va guanyar el premi al millor edifici de l'any. Va funcionar com a indústria fins al 1920 i posteriorment va ser destinat a caserna de la policia. L'altra era la fàbrica de Carles Butsems, que es va traslladar al final del carrer del Rabí Rubén quan un incendi va destruir la seva seu del Poble Sec. Can Butsems va plegar el 1978 i part del seu solar l'ocupen ara un centre de barri, l'escola La Muntanyeta i un institut en construcció. Però en els seus millors moments, durant les obres de l'Exposició Internacional del 1929, hi van arribar a treballar un miler d'obres que produïen pedra artificial. Molts d'ells es van

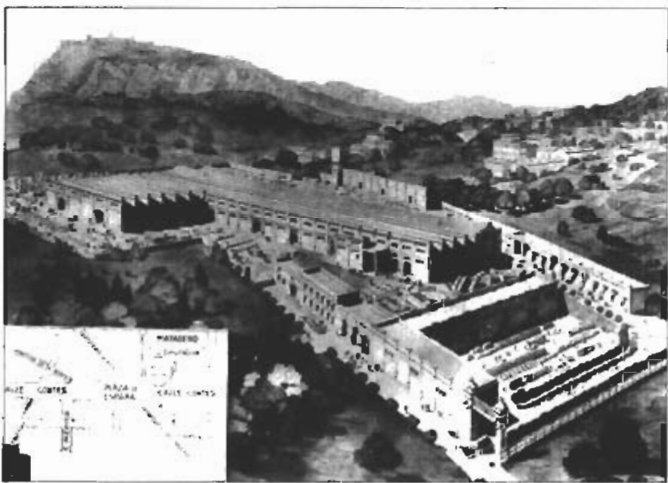
construir casetes al turó, darrere del mas de Can Cervera (1801), l'única casa de pagès que ha subsistit fins als nostres dies i que avui ocupa un esplai.

Dins de la fàbrica Butsems, al costat d'una alzina, hi havia la font dita de la Guatlla, que va donar nom al barri. L'ús que en va fer la indústria i l'abocament d'escombraries a Montjuïc du-

Vista de la fàbrica Casaramona, obra modernista de Puig i Cadafalch, a principi de segle.

rant els anys seixanta la van contaminar. Avui només en queda el record, un monòlit i un himne: «Recorden els nostres avis quan el nom varen buscar,/ per batejar el nostre barri, fou molt fàcil de trobar./ Va fer un crit agut la guatlla, mentre cantava la font./ Van triar Font de la Guatlla com el més preciós del món.»

Gravat amb vista general i plànol de situació de la fàbrica Butsems, el 1916.

Una altra font popular va sobreviure encara uns anys a la de la Guatlla. Es tracta de la font Florida, al final del bucòlic carrer del mateix nom. En aquest indret, el 1930, la Cooperativa d'Obrers i Empleats Municipals va comprar uns terrenys al baró d'Espornellà i hi va fer un seguit de torretes amb jardí, a l'estil anglès. Durant la República, cada mes de juny organitzaven una festa major de carrer que ara ha fet seva tot el barri.

Abans de la guerra civil, la Font de la Guatlla també va créixer per la Gran Via. S'hi van instal·lar una fàbrica de xocolata, dues de llums i bombetes (Làmparas Z, al carrer de Mèxic, i Trèbol). El drapaire enriquit Pau Forns va aixecar sis blocs de pisos entre els números 272 i 282 de la Gran Via, que encara es coneixen com les Cases del Drapaire.

Després de la guerra, l'ambient rural del barri es va anar diluint. El 1949 la parròquia de Santa Dorotea es va erigir sobre un antic camp de blat. Al mateix temps, personatges com el matonaire, el pellaire, el mitjonaire o el pinyonaire, que venia cinc cèntims de pinyons als nens mentre els explicava un conte, van anar desapareixent. A canvi, els nou carrers que es van fer pujant cap a Montjuïc es van batejar amb noms de flors: Dàlia, Gessamí, Crisantem...

Durant el primer franquisme (1940-1960), una entitat anomenada Nia Nesto, que en esperanto vol dir El Meu Niu, va organitzar xerrades i sessions de cinema. Va haver de plegar el 1968, quan alguns dels seus membres van ser detinguts. Però la cooperativa escolar Magòria, l'entitat Veïns i Amics de Magòria i l'Associació de Veïns Font de la Guatlla van reprendre durant el franquisme tardà l'activitat social i reivindicativa. Fruits d'aquesta, ja en democràcia, són el Centre de Barri i el col·legi La Muntanyeta, que els veïns van guanyar sense haver de renunciar a l'altra escola pública, la Pau Vila.

Carrer de la Font Florida.

MAGÒRIA

L'actual carrer de la Minería ocupa el tram final de l'antiga riera de Magòria. Aquest rierol duia aigües des de Collserola i creuava una partida de terra a les Corts que alguns documents medievals ja acrediten amb el nom de Mogòria o Magòria. La riera ja no existeix, però a una banda de la Gran Via ha donat nom a una estació de tren i, a l'altra, a una petita àrea habitada que enllaça el barri de la Font de la Guatlà amb la plaça Cerdà i la Zona Franca.

Una gran indústria, Foment d'Obres i Construccions, va ser la primera a instal·lar-se en aquest indret, el 1908. Era l'any que es va inaugurar la plaça d'Espanya. En aquell temps, Magòria quedava prou allunyada de qualsevol nucli habitat com per ser el lloc ideal on instal·lar la seu d'una empresa que explotava les pedreres de Montjuïc i que també s'encarregava de recollir les escombraries de la ciutat. Fins a mitjan anys noranta, quan Foment va desmantellar la seva seu de Magòria, els 45.000 m² de les seves instal·lacions van constituir una barrera natural que separava aquesta zona de la Font de la Guatlà, a l'alçada del carrer Trajà. Des del 1997, el parc de la Font Florida ocupa bona part d'aquests terrenys i fa de nexa d'unió entre els dos extrems d'un sol barri.

Les antigues instal·lacions de Foment d'Obres i Construccions, el 1988.

Vista del barri de Magòria des de la Font Florida.

L'estació de tren que porta el nom de Magòria està, paradoxalment, al barri de la Bordeta, just davant de la Font de la Guatlà. És tracta d'un edifici modernista de Josep Domènech Estapà que es va inaugurar el 29 de desembre de 1912 com a terminal dels Ferrocarrils Catalans que enllaçaven Barcelona amb Martorell. El 1926, quan es va obrir l'estació soterrada de la plaça d'Espanya, va deixar de rebre viatgers. En canvi, les seves vint-i-quatre vies van ser escenari d'un important trànsit de mercaderies fins que l'estació va tancar, el 1974. Ara, mentre el bell edifici ferroviari està en procés de restauració, un camp de futbol ha substituït els rails.

Durant els anys vint, la riera de Magòria es va anar poblant de barraques. El 1923 els responsables de Foment en van enderrocar una cinquantena acusant els seus habitants d'haver ocupat terrenys de la seva propietat. Però els desnonats van aixecar de nou els seus habitatges uns metres més enllà fins a constituir un dels nuclis barraquistes més impressionants que mai han existit a Barcelona. Les barraques més ben instal·lades s'arregleraven al llarg d'una mena de carrer principal, i els seus propietaris rellogaven a d'altres nouvinguts petits trossets de terreny amb tancats de canyes, fustes i

L'estació de Magòria poc després de la seva inauguració, el 1912.

cartró. Per aquestes miserables vivendes, que el doctor Emili Mira va denunciar al periòdic *Justícia Social*, la gent pagava de 30 a 40 pessetes mensuals. En aquestes condicions, entre una riera, una pedrera i una planta de recollida de brossa, no és estrany que un percentatge molt elevat dels barraquistes de Magòria patissin de tuberculosi. L'Acadèmia d'Higiene de Catalunya va protestar, però fins que no es van fer les Cases Barates de la Zona Franca, per l'Exposició del 1929, no va desaparèixer bona part d'aquesta misèria.

Unes dècades més tard, grans blocs de pisos van ocupar el lloc de les barraques. Aquests edificis van donar continuïtat a la façana dormitori de la Gran Via que surt del carrer Mèxic i mor, per renèixer després al terme municipal de l'Hospitalet, a l'edifici de la Seat que hi ha a la plaça d'Il-

defons Cerdà. Un d'aquests blocs, conegut com La Campana, entre la Gran Via i el carrer de la Minería, és la seu de la Prefectura Provincial de Trànsit. Per allí han passat (i passen), nerviosos, els barcelonins que han volgut treure's el carnet de conducció.

Dalt d'un turó, sobre els terrenys de l'antiga Foment, l'estadi Serrahima vigila l'escola Pau Vila. Aquest centre municipal va incubar bona part dels moviments de reforma pedagògica dels anys setanta i va ser un dels primers a aplicar la immersió lingüística. Dalt d'un altre turó, el barri del Polvorí marca la separació entre Magòria i la Zona Franca. I als seus peus, on neix el carrer de la Mare de Déu del Port, una escola-taller de l'INEM dona una idea de per què els tres únics vials que són exclusius de Magòria es diuen Minería, Física i Química.

ànec lligats que els genets havien de matar d'una garrotada. Una dècada més tard, en canvi, ja van aparèixer manifestacions culturals pròpies del món urbà. Parlem de la Societat Coral La Floresta, que va néixer el 1878 al cafè de Cal Manel, al carrer dels Jocs Florals. O del Casinet, fundat el 1898 i seu de la Lliga Regionalista fins que va tancar, el 1928.

La gran fàbrica tèxtil de Can Batlló, inaugurada el 1880, va marcar el desenvolupament del barri. Molts treballadors van deixar el camp per la indústria, on van destacar també el Molí de la Bordeta, la pelleria Gatus, la Cooperativa Vidriera, la Companyia Fabril d'Olis Vegetals, els tallers de la Hispano-Suïssa d'Automòbils i la fàbrica de motos OSSA, després Citroën. Amb Sants i Hostafrancs, la Bordeta esdevingué un dels nuclis fabrils més importants de Barcelona, a la qual va quedar annexionada el 1897. La inauguració, el 1912, de l'estació de tren de Magòria va incrementar l'activitat del barri. I el 10 de juny de 1926 l'obertura del tram Catalunya-Bordeta del Metro Transversal va dur un nou transport al barri.

Després de la guerra, només el Club Ciclista Catalunya i el Club de Futbol Bordeta mantenien activitat al barri. És cert que hi havia també la Fundació

García Fossas, una entitat benèfica llegat d'un conegut empresari oliaire de Sants, però no generava vida social. Això sí, posseïa una magnífica col·lecció de pintura i escultura (Benlliure, Mir, Zurbarán, Romero de Torres, Rusiñol, Urgell i Casas, entre d'altres) que poca gent coneixia i que ja no existeix com a tal. La creació de la parròquia de Sant Medir, el 1948, i el tarannà progressista del seu rector, mossèn Amadeu Oller, van revitalitzar el barri.

Durant els anys seixanta, el *desarrollisme* de la Barcelona franquista va transformar la Bordeta. Moltes de les cases baixes típiques es van enderrocar per deixar pas a nous blocs de pisos, sobretot al llarg del carrer principal. I a l'oest de Can Batlló, al carrer Badal, l'obertura del Primer Cinturó o Ronda del Mig va esventrar la part meridional del barri. Aquesta via ràpida, ideada a principi de segle per l'urbanista Léon Jaussely, es va concretar en un pla aprovat el 1968. En dues dates significatives (18 de juliol de 1971 i 19 de març de 1972), l'alcalde Porcioles va inaugurar l'escalètric de la plaça Cerdà i el tram d'autopista urbana entre la Zona Franca i el carrer de Balmes. Al conjunt de Sants l'obra li va costar l'expropiació de 837 habitatges i 165 indústries i comerços.

Tramvia 52 al carrer de la Constitució, l'abril de 1961.

L'incipient moviment veïnal s'hi va oposar. I malgrat que, l'abril de 1975, l'Associació de Veïns Badal, Brasil, Bordeta va guanyar una demanda contra el cinturó davant del Tribunal Suprem, el mal ja estava fet. No obstant això, en els darrers trenta anys els veïns de la Bordeta han guanyat altres batalles que han humanitzat el barri. La primera de totes fou la plaça de la Farga, inaugurada el 1956, i les últimes, la placeta de la Pelleria, la cobertura parcial de la Ronda del Mig i la construcció d'un centre d'assistència primària.

CAN BATLLÓ

Vista aèrea de Can Batlló amb l'església de Sant Medir a l'esquerra, el 1990.

El recinte industrial de l'antiga fàbrica de Can Batlló, delimitat per la Gran Via i els carrers d'Amadeu Oller, Constitució, Parcerisa i camí de la Cadena, ocupa una superfície de nou hectàrees. Això representa gairebé el 20% de l'extensió total de la Bordeta, motiu pel qual es pot qualificar Can Batlló de l'última gran reserva de sòl que té el barri per fer-hi les zones verdes i els equipaments que necessita. De fet, les associacions de veïns fa anys que reivindiquen l'antiga fàbrica, i l'Ajuntament està ultimant un pla de reforma que s'ha de posar en marxa durant els propers mesos.

L'industrial Joan Batlló i Barrera, amb els seus germans Jacint i Feliu, procedents d'una important família tèxtil d'Olot, va fundar l'empresa que porta el seu nom des del 1849. Originàriament es va ubicar als actuals terrenys de l'Escola Industrial, a les Corts, però les primeres bombes anarquistes van espantar els Batlló que, per protegir el seu patrimoni

de les revoltes obreres, van traslladar la fàbrica als terrenys de Can Mangala, a l'aleshores distant Bordeta. Era l'any 1878. La nova fàbrica tèxtil, envoltada d'un mur de pedra de gairebé tres metres, es va inaugurar el 1880. Tenia (i té) diferents edificis de maó, entre els quals una capella, una xemeneia de 35 metres i una sèrie de cases adossades al mur de la fàbrica del carrer Constitució. Les seves naus albergaven 700 telers, una màquina de vapor de 600 CV i gairebé un miler de treballadors, la majoria dones.

Durant els primers anys s'elaboraven filats i teixits de cotó, que també es blanquejaven. El 1883 s'hi afegí un departament d'estampació. De fet, la fàbrica estava pensada perquè s'hi desenvolupés tota la cadena de producció tèxtil. A l'Exposició Universal del 1888, Can Batlló va obtenir la medalla d'argent de *Perfección y baratura de géneros blancos*. Tres anys més tard, en morir Joan Batlló, els seus nebots

es van fer càrrec de la fàbrica. N'ampliaren els telers (fins a 900) i la potència de vapor (1.200 CV), i hi van introduir una secció de gèneres de punt.

La instal·lació de Can Batlló a la Bordeta va generar canvis molt importants al barri, ja que va donar feina a molta gent que deixà de treballar al camp, i va obligar a fer el clavegueram que una indústria tèxtil (coneguda popularment com el ram de l'aigua) necessitava per desguassar. A redós de la fàbrica i d'altres més petites que es crearen, la Bordeta va anar creixent més enllà del seu carrer central i va anar adquirint forma de barri obrer. També en consciència, com ho demostra la vaga de solidaritat amb uns treballadors de Manresa que va paraitzar Can Batlló uns quants dies del 1890.

En el seu llibre *España al terminar el siglo XIX*, Francisco Delgado va descriure Can Batlló com una veritable ciutat fabril: «*Aquel es un pueblo grande, donde había 2.000 obreros, mujeres en su mayoría. Había 1.000 telares propulsados por un poderoso motor de 200 CV, y una tupida red de correas que cubren materialmente todo el espacio, todo ello rodeado de un inmenso ruido. Al pie de cada telar, con los ojos fijos en la lanzadera y arreglando cuidadosamente los hilos, está una mujer, de pie, mustia, cabizbaja, sobrellevando con heroica resignación aquel espantoso suplicio.*»

Després de diversos canvis en la titularitat familiar de la fàbrica, el 1943 la família Batlló va vendre la fàbrica al financer Julio Muñoz Ramonet, que la va incorporar al seu grup tèxtil Unitesa. El 1953, quan va entrar en decadència, era una de les deu empreses tèxtils de la Bordeta i donava feina a 1.800 persones. Hi treballaven el 80% de les dones solteres del barri, en jornades habituals d'onze hores. El 1964, quan Can Batlló va deixar de ser una indústria tèxtil, encara hi treballaven 1.500 persones de les

Teixidora i contramestre de Can Batlló, mare i fill respectivament, el 1953.

4.000 que treballaven en aquella època a la Bordeta. La família Muñoz Ramonet va dividir el gran recinte de Can Batlló i el va llogar a una multitud de petites empreses i tallers. Segons càlculs municipals, el 1997 hi havia entre 200 i 300 indústries que donaven ocupació a uns 2.000 treballadors. Algunes de les més grans, com la firma Margaret Astor, ja van marxar fa un quant temps davant la imminència del pla de reforma reivindicat pels veïns i que ara ja tramita l'Ajuntament. La vella fàbrica es transformarà en zona verda, carrers, equipaments i habitatges.

Incendi a Can Batlló, el 5 de gener de 1990.

SANT MEDIR

Parròquia de Sant Medir.

No és cap casualitat que els límits de la Bordeta gairebé coincideixin amb la demarcació parroquial de Sant Medir. El barri és anterior a la parròquia, és veritat. Però des que aquesta es va crear, ara fa cinquanta anys, els noms de Sant Medir i la Bordeta han anat junts i s'han projectat a tot Sants.

La parròquia de Sant Medir va néixer el 8 de desembre de 1948. Aquell dia, mossèn Amadeu Oller va prendre possessió com a primer rector d'una parròquia que físicament no existia i que, des que el Bisbat l'havia creat oficialment el 1945, depenia de l'església de Sant Isidre, a Santa Eulàlia (l'Hospitalet). En un doble acte, a Sant Isidre i al mig de la carretera de la Bordeta, el barri va celebrar la constitució de la nova parròquia. Nou mesos més tard, el setembre del 1949, ja disposava de locals i una petita església al número 56 del carrer Constitució.

Amb un tarannà progressista i uns plantejaments clars de servei al barri, mossèn Amadeu Oller va dinamitzar la Bordeta de postguerra i es va gua-

nyar la simpatia de la gent. A banda d'actes litúrgics i pastorals, el centre parroquial va impulsar la celebració de la tradicional festa de Sant Medir, va fundar un grup de teatre, una biblioteca, un servei d'assessorament jurídic, una escola parroquial i una de professional nocturna per als joves, i un full parroquial que feia de revista de barri. A més, es van començar a organitzar conferències, campaments, activitats esportives i cinefòrums. Es va crear també una cooperativa que va construir uns pisos socials estrenats el març del 1957.

Mossèn Amadeu Oller va morir el 15 de desembre de 1957, quan ja s'havien començat a construir els nous locals que una parròquia amb tanta activitat necessitava. Els seus successors, Josep M. Vidal Aunós, Josep Bigordà i Francesc Vilamala, van mantenir una mateixa línia inequívoca, adaptada en cada cas als temps que corrien. El setembre del 1960, Sant Medir va estrenar l'actual edifici parroquial, amb un cert aire gaudiïnà. El seu campanar, ple de sales de reunions, era apte per a la catequesi, les reunions de la Joventut Obrera Cristiana i activitats culturals i clandestines de tot tipus.

Capdavantera en la reforma litúrgica, Sant Medir va ser la primera parròquia on es van cantar espiri-

Processó al carrer de la Constitució, davant de l'escola professional de Sant Medir, el 25 d'abril de 1965.

LA BORDETA

La Bordeta té unes 50 hectàrees, que s'estenen de la Riera Blanca al carrer Moianès, entre la Gran Via i l'eix dels carrers Andalusia-Manzanarès-Noguera Pallaresa-plaça de la Farga i Ferreria fins a Gayarre. Però el 1801 la Bordeta era un barri format tan sols per un únic carrer. Aquest carrer, que quan neix a la plaça d'Espanya porta el nom del barri i després el canvia dos cops pel de Gavà i Constitució, era l'antiga Via Augusta romana que unia Barcelona amb Tarragona després de creuar el Llobregat per Sant

Boi. Al llarg del seu traçat van aparèixer nuclis habitats i hostals. Però quan al segle XVII l'Estat va construir el pont de Molins de Rei, la carretera de Sants va guanyar la partida a la de la Bordeta. Per aquest motiu, mentre Sants va créixer ràpidament, la Bordeta va haver d'esperar la construcció del canal de la Infanta Carlota (1818) per prosperar agràriament, i la formació d'Hostafrancs per començar la seva transformació en barri industrial.

El carrer de Gavà a l'encreuament amb la riera de Magòria, el juny de 1933.

Masia de Can Massagué, al carrer de la Constitució amb Viladecans, el 19 de novembre de 1933.

El nom de la Bordeta sembla que prové de les cases on es guardaven les eines de treballar els camps: les bordes. Una altra versió diu que prové d'una noia d'una masia a qui deien *la bordeta*, perquè efectivament era això: filla de pares desconeguts. En qualsevol cas, a mitjan segle XIX, els habitants de masies com Can Sala, Can Valent Petit, Can Massagué, Can Poch, Can Paperina i Can Pessetes formaven un poble que a la resta de Barcelona esmentaven en expressions despectives: «Sembla de la Bordeta»; «Té finques a la Bordeta...»

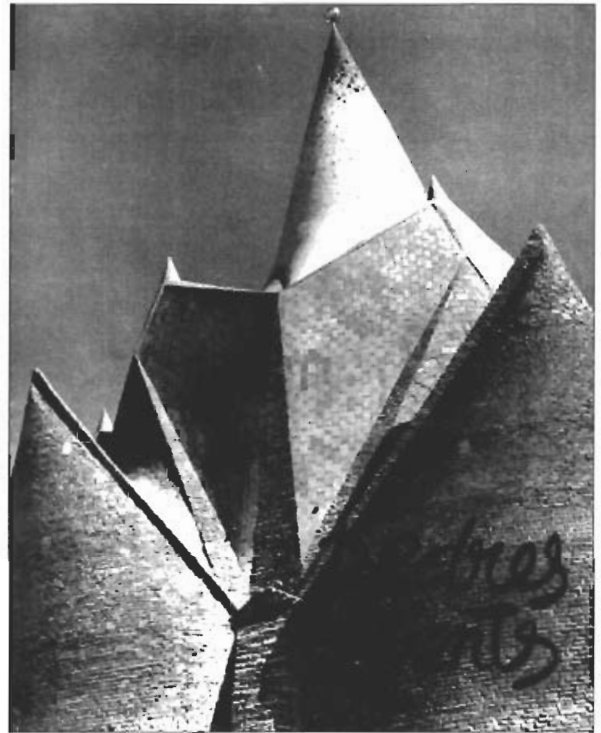
El 1857, quan ja s'havia començat a urbanitzar, la Bordeta va passar a ser un dels quatre barris del municipi independent de Sants; cinc anys abans hi va haver un moviment segregacionista local que no arribà a reeixir. Des d'aleshores, el barri va créixer sense parar. I no tan sols en indústries i habitatges; també en vida social. Vers el 1860 la màxima celebració era una festa de primavera, per l'abril, d'origen clarament rural, en el transcurs de la qual es penjava d'una anella una corda amb un gat i un

tuals negres amb acompanyament de guitarres. També allí, al final dels anys seixanta, va néixer el Grup de Folk, que va obrir una nova època en la cançó catalana. I s'hi van fer les primeres representacions clandestines, el 1971, de l'obra de Maria Aurèlia Capmany i Xavier Romeu *Layret, advocat dels treballadors*. Mentrestant, la parròquia potenciava la construcció de més habitatges socials, aixecava l'actual poliesportiu al passatge de Toledo, organitzava la festa major del barri i deixava els locals perquè hi assagés l'Orfeó de Sants. De Sant Medir va sortir la gent que va crear el Centre Social de Sants, l'escola Proa o la guarderia Guinbó.

Més enllà de l'àmbit estrictament parroquial i de barri, a Sant Medir es van reunir clandestinament tota mena de grups antifranquistes, s'hi van imprimir tot tipus de fulls ciclostilats i s'hi van amagar perseguits polítics de totes les tendències. La tàctica dels responsables de Sant Medir era cedir els locals de la parròquia sense esbrinar, gairebé mai, la identitat dels que s'hi reunien. Així, el 20 de novembre de 1964 Comissions Obreres de Catalunya va celebrar allí el seu acte fundacional, i el 28 de febrer de 1976 s'hi va celebrar la primera assemblea de reconstrucció de la CNT catalana.

Manifestació davant de Sant Medir en demanda d'una escola pública i gratuïta.

Portada d'un número extraordinari de la revista parroquial Pedres vivents, corresponent al 1964, amb una foto de la cúpula de Sant Medir.

L'Assemblea de Catalunya i altres partits i grups polítics que lluitaven per la democràcia també hi van trobar aixopluc. Quan, amb motiu d'alguna assemblea obrera o d'alguna vaga de fam, la policia feia acte de presència a l'església, els capellans n'impedien l'entrada invocant el Concordat entre el Vaticà i el Govern espanyol.

Amb la democràcia, Sant Medir ha mantingut viu el seu esperit social inquiet. Ha seguit acollint actes culturals, solidaris i pels drets humans. I continua essent referència i motor de la Bordeta. Tant en les reivindicacions de millora del barri com en l'aspecte lúdic i social. El carrer de Mossèn Amadeu Oller en recorda la història.

PRESENT I FUTUR

Els barris de Magòria i Font de la Guatlla, i especialment el de la Bordeta, han estat oblidats durant molt de temps. Si no s'han degradat més és perquè els seus veïns, que en el cas de la Bordeta tenen la mitjana d'edat més elevada de tot Barcelona després de Ciutat Vella, han mantingut viu l'esperit social i reivindicatiu. En els darrers anys, però, les coses han començat a canviar. I en un futur immediat encara canviaran més. Aquesta transformació està marcada, d'una banda, per la modificació dels grans eixos viaris que encerclen aquests barris: Gran Via, plaça de Cerdà i carrer de Badal; i, de l'altra, per les obres de microubanisme de l'interior dels barris.

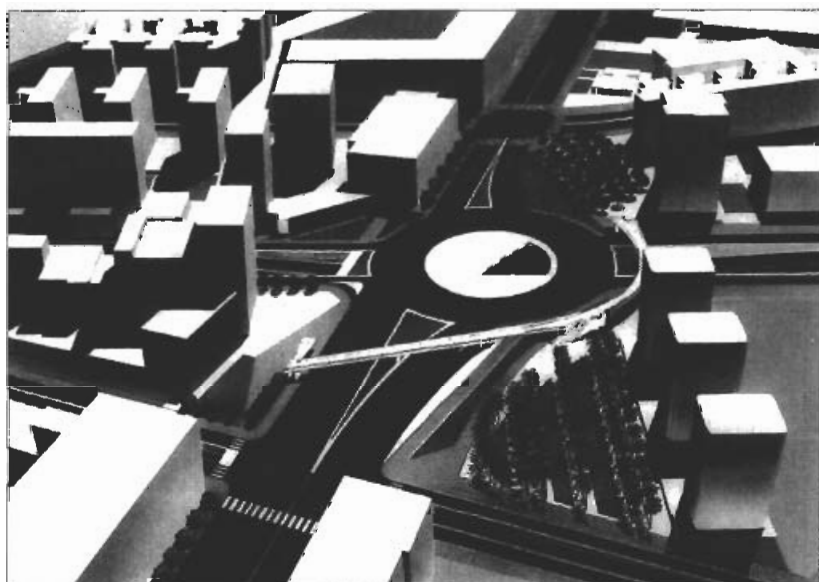
La reforma de la Gran Via entre les places d'Espanya i Cerdà es va començar a plantejar l'any 1994 a partir de la necessitat de construir un segon túnel dels Ferrocarrils de la Generalitat. Feta aquesta obra, necessària per incrementar la freqüència de pas d'uns trens amb vocació de metro cap al Baix Llobregat, es va renovar també la superfície de la Gran Via. S'han eliminat els passos elevats, s'han eixamplat les voreres fins a nou metres, s'han instal·lat nous semàfors i passos de vianants i s'ha renovat el mobiliari urbà. El resultat és una via més humana,

un ampli bulevard que ja no separa tant la Font de la Guatlla i la part nord de la Zona Franca, d'Hostafrancs i la Bordeta. A més, el 1997 es va inaugurar una nova estació dels Ferrocarrils, Magòria-La Campana, que, amb la corresponent integració tarifària, acosta el metro a aquesta part de la ciutat.

Des de finals de 1997, l'altra gran obra en marxa que condiona i condicionarà molt més encara tota aquesta zona és la reforma de la plaça de Cerdà i el seu entorn. La primavera del 1999 l'antic escalètric urbà haurà desaparegut i s'haurà transformat en una plaça homòloga a la d'Espanya, que avançarà el començament de Barcelona allà on li correspon per límit municipal. La nova plaça de Cerdà no tindrà passos elevats —els girs es regularan mitjançant semàfors— i el seu espai verd central unirà els veïns d'una banda i l'altra per mitjà d'una moderna passarel·la.

La urbanització dels entorns de la plaça de Cerdà contribuirà també a millorar la qualitat de vida. D'una banda, la nova carretera del Prat, el nou carrer de la Mineria i el nou carrer del Radi, que es pretén que creui la Gran Via a nivell i es perllongui fins a les

casernes de Lepant, reconvertides en els nous Jutjats de Barcelona. I a la banda de la Bordeta, la connexió de l'avinguda del Carrilet amb la seva homònima de l'Hospitalet, la necessària urbanització del carrer Parcerisa i el passatge Marçal, i la millora del carrer de Badal fins a la connexió del tram cobert de la Ronda del Mig entre Pavia i Constitució.

Projecció virtual de la futura plaça de Cerdà un cop remodelada, vista des del carrer de Badal.

Centre de Barri de la Font de la Guatlla.

A l'altre extrem, la Font de la Guatlla seguirà guanyant equipaments. Al Centre de Barri, el nou parc de la Font Florida i la nova escola inaugurats el 1994, aviat s'hi sumaran el nou Institut de la XXV Olimpíada i la rehabilitació de la fàbrica Casaramona. L'antiga indústria tèxtil, propietat de la Fundació "La Caixa", acollirà la mostra del centenari del Barça i després quedarà com un gran centre d'exposicions. Quedaran pendents l'obertura del carrer de Montfar, que es resoldrà a partir de l'operació de Casaramona, operacions d'habitatge públic que paliïn la degradació de la zona del turó, damunt de Can Cervera, i la reforma de les estretes voreres dels carrers, sobretot a l'eix de Sant Fructuós. L'Associació de Veïns Font de la Guatlla-Magòria suggereix que Fira de Barcelona, que viu d'espatlles al carrer de Mèxic, reinverteixi d'alguna manera en el barri.

A la Bordeta, actualment en plena efervescència, els veïns han celebrat per fi un ambulatori llargament reivindicat. Ubicat provisionalment al carrer d'Amadeu Oller, el nou CAP serà substituït en el futur per una àrea bàsica de salut que s'ha de fer en un solar expropiat per l'Ajuntament entre els carrers de Navarra, Bartomeu Pi, i Tort. Paral·lelament, un seguit d'actuacions de petit urbanisme

estan millorant la trama urbana i dignificant carrers interns com la plaça del Fènix, Hartzzenbusch, Sagunt, Burgos, Jocs Florals, Andalusia, Viladecans, i la connexió de la Riera de Tena amb el mercat de Sants, soterrant l'estació de metro,

Però, sens dubte, l'operació que canviarà totalment la fèsonia de la Bordeta és el procés de requalificació dels terrenys de Can Batlló i de l'antiga estació de Magòria. Una àmplia zona de 170.000 m² es reordenarà per deixar pas a un autèntic pulmó verd amb parcs, equipaments (que inclouran la conservació de la nau principal de l'antiga fàbrica tèxtil), nous vials i habitatges. Pisos que, d'una banda, salvaran en la mesura del possible la façana ja construïda de la carretera de la Bordeta i, de l'altra, donaran vida al triangle Badal-Parcerisa i a la Gran Via entre Mn. Amadeu Oller i la plaça Cerdà.

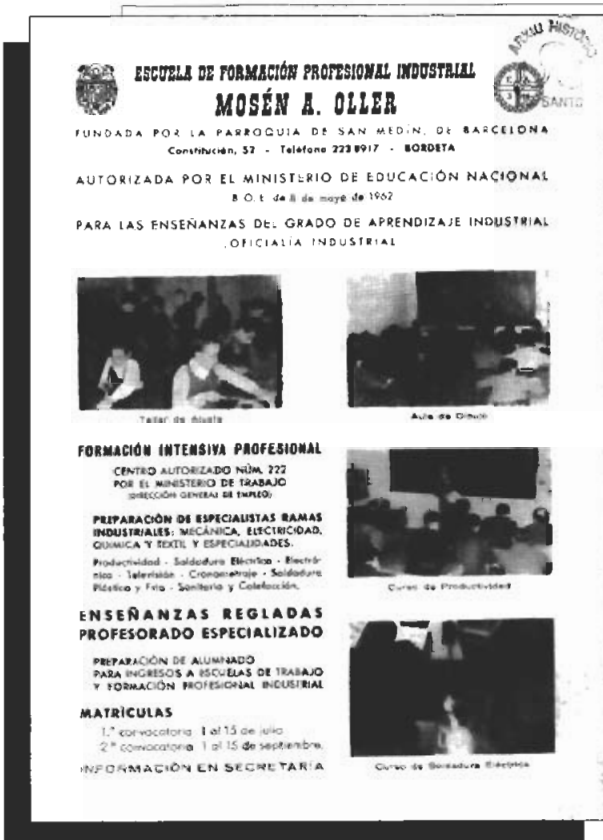
El procés de reforma ja ha començat, i amb tota seguretat es materialitzarà a partir d'esforços, discussions i compromisos entre veïns, propietaris i administracions. En depèn el futur de la Bordeta, dels barris veïns i de tot el Districte de Sants-Montjuïc.

Assemblea de veïns de la Bordeta a Sant Medir.

DOCUMENTS I VESTIGIS

Escola Amadeu Oller de formació professional

ESCUELA DE FORMACIÓN PROFESIONAL INDUSTRIAL
MOSÉN A. OLLER

FUNDADA POR LA PARROQUIA DE SAN MEDIR, DE BARCELONA
Constitución, 52 - Teléfono 223 8917 - BORDETA

AUTORIZADA POR EL MINISTERIO DE EDUCACIÓN NACIONAL
B. O. E. de 8 de mayo de 1962

PARA LAS ENSEÑANZAS DEL GRADO DE APRENDIZAJE INDUSTRIAL
OFICIALIA INDUSTRIAL

Taller de Alata

Aula de Dibujo

FORMACIÓN INTENSIVA PROFESIONAL
CENTRO AUTORIZADO NÚM. 222
POR EL MINISTERIO DE TRABAJO
DIRECCIÓN GENERAL DE EMPLEO.

PREPARACIÓN DE ESPECIALISTAS RAMAS INDUSTRIALES: MECÁNICA, ELECTRICIDAD, QUÍMICA Y TEXTIL Y ESPECIALIDADES.
Productividad - Soldadura Eléctrica - Electrónica - Telerrelés - Cronometraje - Soldadura Plástica y Frío - Sanitaria y Calefacción.

ENSEÑANZAS REGLADAS PROFESORADO ESPECIALIZADO
PREPARACIÓN DE ALUMNADO PARA INGRESOS A ESCUELAS DE TRABAJO Y FORMACIÓN PROFESIONAL INDUSTRIAL

MATRÍCULAS
1.ª convocatoria: 1 al 15 de julio.
2.ª convocatoria: 1 al 15 de septiembre.

INFORMACIÓN EN SECRETARÍA

Curso de Soldadura Eléctrica

Tipus de document:

Butlletí informatiu de l'escola de formació professional industrial de Sant Medir.

Datació:

1963

Context històric:

Postguerra, plena dictadura franquista i primer creixement dels barris perifèrics de Barcelona. En aquest marc, l'Església va crear noves parròquies per tal d'estendre la seva tasca pastoral arreu i apropar els seus serveis socials a les comunitats populars

més castigades per la postguerra. A banda d'una escola parroquial, els responsables de la parròquia de Sant Medir de la Bordeta van crear un centre de formació professional per a joves.

Informació històrica que aporta el document:

- L'escola de formació professional de Sant Medir va adoptar el nom del seu creador, mossèn Amadeu Oller, després de la seva mort, el 1957.
- S'hi impartien classes de mecànica, electricitat, química, tèxtil i de les especialitats de productivitat, soldadura elèctrica, soldadura de plàstic i en fred, electrònica, televisió, cronometratge, educació sanitària i calefacció.
- El *Boletín Oficial del Estado* (BOE) del 8 de maig de 1962 recollia l'autorització del centre per part del Ministeri d'Educació. El Ministeri de Treball també havia autoritzat l'escola per a fer formació intensiva professional.
- Els ensenyaments d'oficialia industrial es feien en règim nocturn.

Situació actual:

Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc.

La font de la Guatlla

Tipus de vestigi:

Monòlit que recorda la font de la Guatlla, coronat per una gàrgola o antic cap de pedra que representa un animal amb la boca oberta.

Datació:

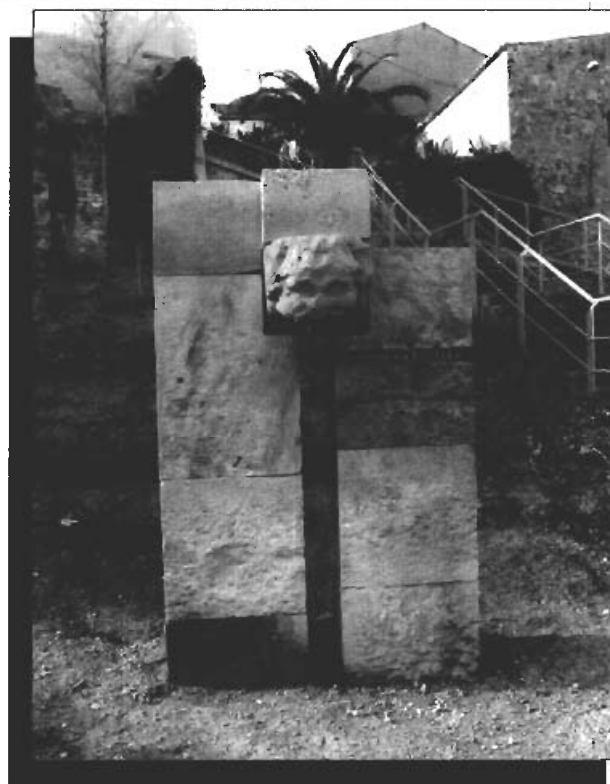
Gàrgola del segle XVIII. Monòlit del 1997.

Localització:

Carrer de Montfar, al costat de les escales que puguen a Montjuïc. Durant molts anys, el cap de pedra va formar part d'un dels graons d'aquestes escales.

Context històric:

De la muntanya de Montjuïc brollaven diverses fonts naturals. La de la Guatlla va quedar, a principi de segle, dins del recinte de la fàbrica de pedra i ciments Butsems, que la va utilitzar en els seus safareigs. La font, com tantes altres de Montjuïc, es va contaminar quan l'equip municipal de l'alcalde Porcioles va decidir utilitzar les pedreres de la muntanya com a abocadors d'escombraries.

Informació històrica que aporta el vestigi:

- Probablement, la gàrgola del segle XVIII no formava part de cap font, però sí del dintell d'una masia o edifici noble de la zona.
- El monument, acompanyat d'una font pública amb una placa, recorda l'existència de la font de la Guatlla en aquest mateix indret.
- Abans que hi hagués aigua corrent, i fins i tot després que aquest avenç es generalitzés, els veïns anaven a les fonts públiques a omplir els cànirs i a fer vida social.

Situació actual:

Al carrer de Montfar.

ITINERARI

Aquest és un itinerari per a vicinos de la ciutat. La Bordeta, la Font de la Guatlla i Magòria són tres petits barris que ben poques guies inclourien a les seves pàgines. Seguirem, però, el bon costum dels francesos que ja a principi de segle, en un bonic llibre d'itineraris, *Douze jours à Barcelone*, es permetien recomanar fins i tot una visita al barri marítim de barraques conegut per Pequín. Començarem per un racó recentment arranjat.

1. Plaça del Fènix. Sembla que el nom d'aquesta placeta en forma de triangle, envoltada per una bona mostra de les cases senzilles de la Bordeta, es deu a una palmera així anomenada: la fènix.

2. Carrer dels Jocs Florals. Pel carrer de Manzanars s'arriba al dels Jocs Florals, un dels carrers més antics del barri. Algunes cases amaguen a la planta baixa espaiosos jardins que havien estat horts, la part del darrera dels quals donava al canal de la Infanta. Al número 135 encara hi ha la seu d'una de les entitats més antigues de Barcelona, la Societat Coral La Floresta.

Plaça de la Farga, el 1933.

3. Plaça de la Farga. El carrer de Manzanars esdevé Noguera Pallaresa, nom d'un altre riu. Aquest desemboca a la plaça de la Farga, que ocupa terrenys d'antigues indústries, una farga i una fàbrica d'olis i greixos.

4. La carretera. Pel carrer d'Alpens, que surt de la plaça, s'arriba a la carretera, que té tres noms: carretera de la Bordeta, carrer de la Constitució i carrer de Gavà. Cases rònegues es barregen amb nous blocs de pisos. Tombant a la dreta, ben aviat arribem a la plaça que dona a l'església de Sant Medir. L'església, del 1960, és un curiós edifici de Jordi Bonet Armengol del qual cal destacar l'absis visitable des dels patis de l'escola on hi ha també el monòlit dedicat a mossèn Amadeu Oller, obra de Rafael Solanic.

5. Can Batlló. Davant l'església hi ha el complex industrial conegut com Can Batlló, tot i que la fàbrica tèxtil d'aquest nom va plegar el 1964. Dins hi ha una bella xemeneia i una antiga capella en desús. Al costat del recinte fabril s'ha for-

mat recentment la plaça de la Pelleria, que deu el nom al tipus d'indústria que va existir en aquest solar.

Placa de l'Associació de Veïns del carrer Mn. Amadeu Oller.

6. Una placa pionera. Al mur de Can Batlló que ja dona al carrer de Mossèn Amadeu Oller o antic carrer de les Panes es pot veure, mig esborrada, una placa que recorda els inicis de les lluites veïnals quan encara no hi havia pràcticament associacions de veïns. Recorda que un grup de gent de la Bordeta va aconseguir un petit jardí infantil en aquell tram que cobreix l'antic canal de la Infanta, quan l'empresa Margaret Astor volia eixamplar les seves naus i menjar-se l'espai. Això passava el 1961...

7. L'estació de Magòria. Si baixem pel carrer de Mossèn Amadeu Oller i tombem cap a l'esquerra trobarem, en un extrem del barri de la Bordeta, un bonic edifici actualment sense ús: la vella estació de Magòria (1912), aixecada per l'arquitecte Josep Domènec i Estapà. Al costat hi ha una sèrie de camps de futbol on juguen els equips dels barris de Sants, Hostafrancs i la Bordeta.

Dibuix de C. Guiral del carrer Font Florida, el 1982.

8. El parc i el carrer de la Font Florida. Si traassem la Gran Via i pugem pel carrer de Trajà, a més de veure com la muntanya s'enfila, trobarem el parc de la Font Florida, un dels més joves de la ciutat (1996), i el carrer del mateix nom, un dels més bonics de Barcelona, encara sense sorolls i amb un bonic conjunt de torres dels anys trenta.

9. Can Cervera. Si seguim fins al final del carrer de la Font Florida i fem una petita corba, ensopegarem amb una antiga masia del segle XIX. És Can Cervera, ara seu de dependències lúdiques i municipals però també recordatori del passat pagès, no gens llunyà, de la barriada de la Font de la Guatlla.

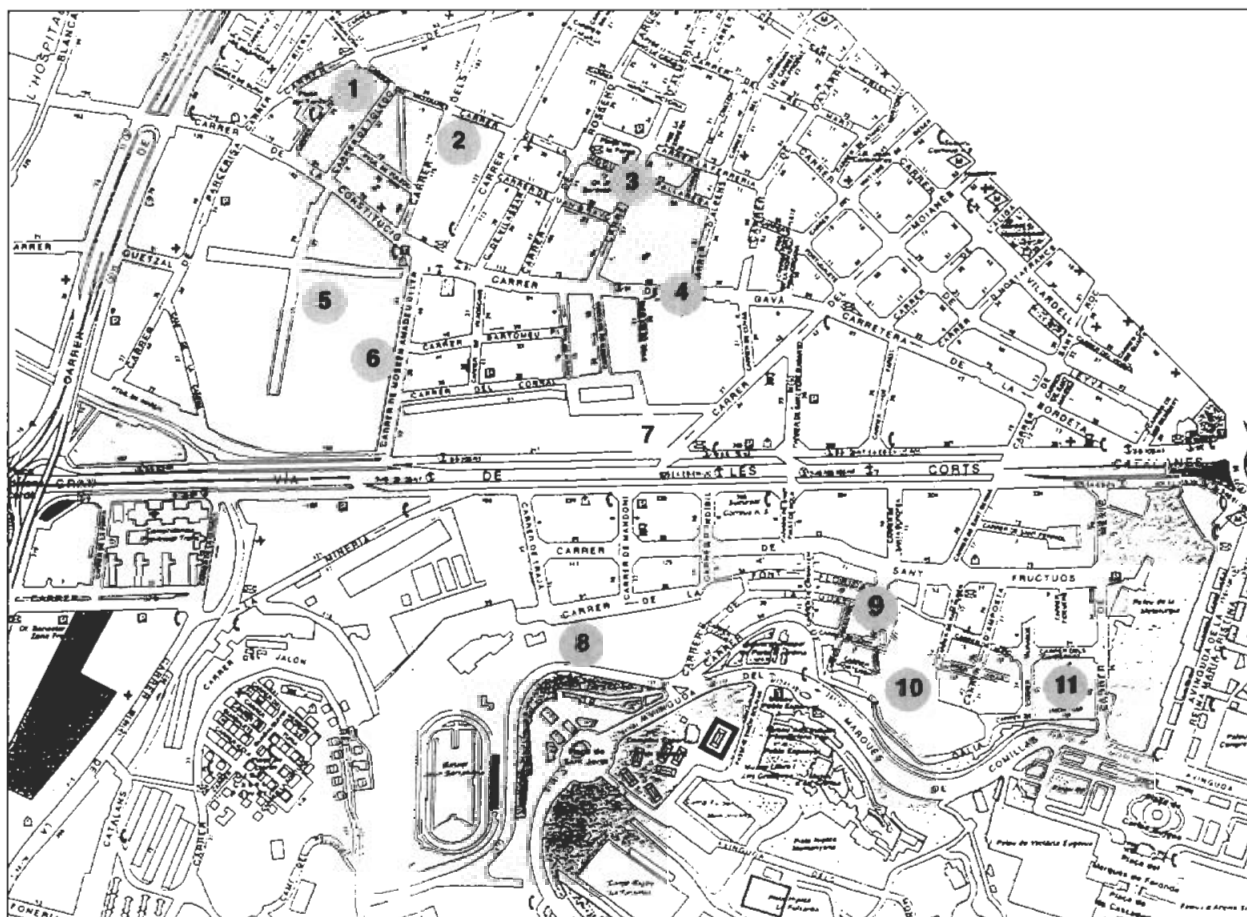
10. El record de la font de la Guatlla. Durant molts anys una mena de cap d'animal de pedra va conservar-se a Can Cervera sense que ningú hi donés importància. Els veïns han aconseguit que se'n faci un petit monument que, a poques passes de la masia, recorda la font que ja no existeix i que dona nom al barri.

11. La fàbrica Casaramona. Pels carrers del Nord i Gimbernat s'arriba al de Mèxic, que conté un tresor arquitectònic. Sense doble erra, la fàbrica Casaramona, edifici modernista

de Josep Puig i Cadafalch, hi espera la imminent restauració. Va ser considerat el millor edifici construït el 1912, com recorda una placa municipal.

BIBLIOGRAFIA

- BIGORDÀ, Josep (1997): *Sant Medir, des de la crònica i des del demà. Cartes amb vent de garbí*. Barcelona: Biblària.
DD.AA. (1997): *Els vapors a Sants. Quaderns de l'Arxiu, 3*. Barcelona: Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc.
FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. (1976): *Tots els barris de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62.
MARTÍ GÓMEZ, Josep i MARCÈ, Josep (1996): *Centre Social de Sants. Una experiència associativa*. Barcelona: Centre Social de Sants.
PERIS, Jaume (1969): «La Bordeta. Assaig sobre l'etimologia d'un topònim santsenc». A: *Senderos*. Barcelona: Unió Excursionista de Catalunya.

Col·lecció Conèixer el Districte
de Sants-Montjuïc

1. El creixement urbà
2. La industrialització
3. Pagesos i menestrals
4. L'esport
5. Els jardins i els parcs
6. El Poble Sec
7. La Zona Franca
8. Sants fa cent anys

Amb la col·laboració de

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Departament de Didàctica
de les Ciències Socials